

Baština Akademije nauka i umjetnosti Bosne i Hercegovine

Lepenica-priroda, stanovništvo, privreda i zdravlje

Grin, Ernest

1963

Akademija nauka i umjetnosti Bosne i Hercegovine

<https://bastina.anubih.ba/items/2cf6f585-f2d1-4364-aa01-e19880111050>

Preuzeto s Baštine Akademije nauka i umjetnosti Bosne i Hercegovine

<https://bastina.anubih.ba/>

LEPENICA

Priroda, Stanovništvo, Privreda i Zdravlje

SARAJEVO

1963

NEDŽAD HADŽIDEDIĆ

SEOSKA NASELJA

»SELO« U LEPENICI

Prije nego što počnemo govoriti o seoskim naseljima — selima u Lepenici — potrebno je prethodno vidjeti šta stanovništvo Lepenice podrazumijeva pod nazivom selo, za razliku od toga pojma u drugim dijelovima naše zemlje, kao i od zvaničnih termina. U Lepenici, kao i po mnogim drugim krajevima u Bosni, sačuvan je prvobitni pojam o »selu«. »Selo« je, po narodnom shvatanju, svaka, pa i najmanja zasebna grupa kuća, a može biti čak i jedna kuća (u jugozapadnim krajevima Srbije to zovu zaselak). Radi lakšeg upravljanja i administracije, vlasti su po više takvih »sela« sastavljale u jednu cjelinu sa zajedničkim imenom i starješinom, a pod opštim nazivom mahala. Pod uticajem ove administrativne podjele počelo je i stanovništvo Lepenice razlikovati ove veće cjeline — naselja, ali nije usvojilo i naziv mahala, niti ima neko posebno ime za njih, nego i ove veće cjeline zove selom. Tako se selo Grahovci sastoji od »sela«: Žuželj, Srednje selo i Grahovci.

Naziv mahala poznat je i u Lepenici, samo ovdje on označava sasvim nešto drugo. U zbijenijim naseljima to je dio naselja — ulica (Ciganska mahala u Bukovici).

Osim gore pomenutih značenja naziva selo, gdje se selom naziva čitavo seosko naselje, kao i posebno pojedini njegovi dijelovi, ovaj izraz često se upotrebljava i u socijalnom značenju; kaže se: »cijelo selo nije za to«, što znači: svi stanovnici tog naselja ili predstavnici svega stanovništva, tj. domaćini.

Bilo je potrebno da se objasne razlike u nazivima i kriterijima između narodnog shvatanja (stanja na terenu) i administrativne podjele, jer vrlo često nastaju zabune i nesporazumi o broju i nazivima seoskih naselja. Posebno to dolazi do izražaja prilikom statističkih popisa stanovništva i naselja, jer mnogi popisi ne vode računa o specifičnosti pojmova i naziva u pojedinim krajevima, pa zbog toga stalno mijenjaju kriterije za popis. To onda, kasnije, onemogućuje poređenja i praćenje razvoja pojedinih seoskih naselja putem statističkih podataka. Raniji popisi su ignorisali pravo stanje stvari na terenu i držali se administrativne podjele, koja je u stvari vještačka i promjenljiva. Tek popis od 1953. izdvojio je pored kategorije seosko naselje i posebnu kategoriju pod nazivom dio naselja. Kad pogledamo imena ovih »dijelova naselja« (u Lepenici), vidimo da su to u stvari »sela« onako kako ih stanovništvo Lepenice shvata. Nije važno kako se zovu, da li »dio naselja« ili »selo«, ali je činjenica da ona postoje i egzistiraju kao zasebne cjeline. O tome treba voditi računa, i statistike su dužne da uz pomoć svojih podataka istaknu specifične karakteristike ovih i drugih naselja.

Donja tabela daje pregled broja naselja i kuća u Lepenici prema popisima od 1910. i 1953:

	1910.	1953.
Samostalnih naselja	29	35
»Dijelovi naselja«	—	75
Kuća	781	1.067

Iz tabele se vidi da je po popisu od 1910. u Lepenici, u današnim njenim granicama, bilo 29 seoskih naselja (prema administrativnoj podjeli) sa 781 kućom. Popis od 1953. bilježi 35 seoskih naselja (u međuvremenu su neka naselja porasla pa su izdvojena kao samostalna) i 75 »dijelova naselja« sa 1.067 kuća.

Broj od 75 »dijelova naselja« (»sela«) pokazuje da se u Lepenici, u stvari, seoska naselja sastoje od nekoliko grupa kuća koje čine, svaka za sebe, zasebnu cjelinu sa vlastitim imenom, a mogu imati razne položaje i izgled, što je važno znati kad se govori o položaju i tipu seoskih naselja.

Od 35 samostalnih naselja prema popisu od 1953. samo njih 13 se sastoji od jednog dijela, dok ostala imaju po dva i više »dijelova naselja« (»sela«). Broj kuća u ovim »selima« u prosjeku je 14, a vrlo često »sela« imaju 4—5 kuća. Naselja međutim broje i do 80 kuća.

Pored ovakvog shvatanja pojma »sela«, koje je u Lepenici još uvijek živo, postoji, u novije vrijeme, i suprotna tendencija. Naime, stanovnici iz okoline Lepenice, kao i stanovnici Lepenice, a to je — izgleda — uopšte proces širih razmjera, nezavisno od administracije teže za stvaranjem većih grupacija naselja pod zajedničkim imenom. To može biti ime jednog od tih naselja ili neko regionalno ime. Tako stanovništvo iz doline često kaže za čitavu Lepenicu prosto Lepenica, iako tu ima 15 samostalnih naselja, a za Donju od Ploče do Paleške Čuprije — Brnjaci (ime jednog od sela uz drum). Ili stanovnici Ljetovika zovu Duhrima naselja na suprotnoj dolinskoj strani Lepenice, iako se tu, pored Duhara, nalaze još Paretak, Čalukovac i Vrela (vidi poglavlje: »Lepenica kao regija«).

POLOŽAJ NASELJA

Povoljan geografski položaj te raznovrstan reljef u dolini rijeke Lepenice pružali su, od davnina, ljudima pogodne uslove za naseljavanje. Reljef i lakat rijeke Lepenice dijele dolinu u dva dijela, Gornji i Donji kraj. Ova dva dijela su tokom vremena imali različit značaj i funkcije, zavisno od prevladavanja pravca i značaja komunikacija koje prolaze kroz dolinu Lepenice i pored nje, što je bilo posljedica dještva promjenljivih političkih i društvenih činilaca kroz istoriju. Dještvo gornjih faktora, tokom vremena, odrazilo se na položaj i brojnost ljudskih naselja u dolini Lepenice. Brojni tragovi iz neolita, rimskog doba i srednjeg vijeka (neolitska i rimska naselja i srednjovjekovna groblja) pokazuju da su ljudi odavno naseljavali dolinu Lepenice i da je u njoj bio živ promet, i to baš u nižim dijelovima doline, kuda su vodili važni putovi, spajajući preko Lepenice primorje Jadranskog mora sa Panonijom.

Sa dolaskom Turaka i uvođenjem njihovog društveno-ekonomskog sistema, pored drugih promjena, mijenja se i sam regionalni položaj i značaj Lepenice. Pravci glavnih trgovačkih putova zaobilaze ili samo presijecaju gornji dio doline. Pored toga i opšte prilike u tadašnjoj Turskoj (nesigurnost, kretanje vojski društvima) djelovale su da su se naselja sklanjala od putova i iz ravni. Velike epidemije kuge u 17. i 18. vijeku i kolera u 19. v. (kužna groblja) takođe su znatno uticale na raspored i broj naselja u Lepenici.

Uvođenjem lične i imovne sigurnosti za vrijeme austro-ugarske okupacije 1878—1918. i promjenom agrarnih odnosa 1919. nestali su uzroci koji su silili naselja da se povlače od komunikacija, pa su ponovo mogli da se iskoriste pogodni

položaji za naseljevanje. Ljudi se sa svojim kućama spuštaju prema dnu doline, ka putovima, gdje su uslovi za život daleko povoljniji. Taj proces spuštanja naselja ili njihovih pojedinih dijelova prema drumu naročito je ubrzan posljednjih decenija, raspadanjem kućnih zadruga i pojavom motornog saobraćaja, a izrazit zamah je dobio u socijalističkom periodu industrijalizacijom okolnih regija i urbanizacijom sam Lepenice, pa traje i danas.

Raznolik reljef, društveni i istorijski činioci, a sa njima u vezi i pravci komunikacija učinili su da u današnje vrijeme Lepenica ima, iako je ona manja prirodna cjelina, veliku raznovrsnost u položajima i tipovima naselja. Mogu se uočiti uglavnom tri privredne i nasebinske zone, u kojima se javljaju seoska naselja. Te zone karakterišu visinski položaj naselja i način iskorištavanja privrednih površina. Možemo ih poredati ovako:

1. dno doline, aluvijalna ravan sa naseljima u ravni do visine od oko 550 m n. v.,
2. dolinske strane od 550 do 700 m nadmorske visine,
3. zona iznad 700 m n. v., u kojoj dolaze grupe kuća na krčevinama.

Te zone ne treba shvatiti kao strogo omeđene i rastavljene jedne od drugih. One se međusobno prožimaju i pojedina naselja, odnosno njihovi dijelovi, pružaju se često kroz dva pojasa. U vezi s tim, a i kako se većina naselja sastoji od više »sela« (»dijelova naselja«), uzimajući u obzir i pojam »sela« u Lepenici, mnogo je bolje, onda, govoriti o položaju sela, nego o položaju naselja. Naselje u nauci označava selo u širem smislu.

Prvu grupu sela, koja se nalaze u aluvijalnoj ravni (polju), čine sela pored druma. To su uglavnom sela novijeg postanka sa kućama poredanim uz drum ili oko kakvog raskršća ili prelaza (čuprije).

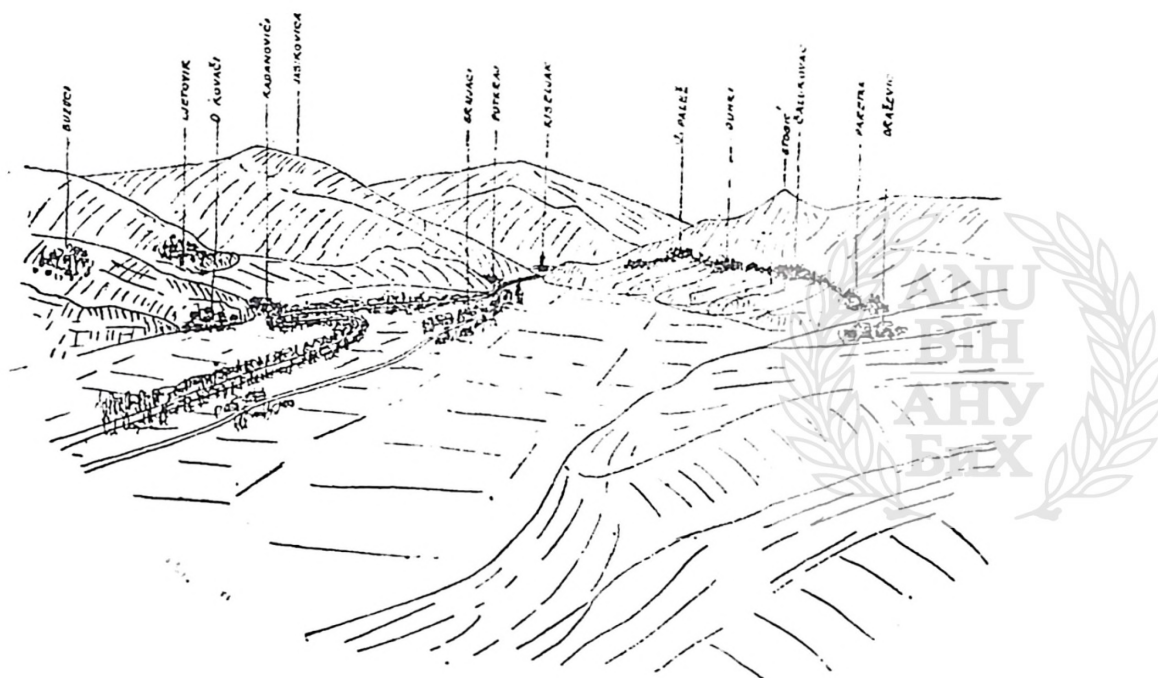
Ranije, u turskom periodu, pored druma su se nalazili samo hanovi, dok su kuće bile zaklonjene od druma ili su se podizale visoko na dolinskoj strani. Poslije prvog svjetskog rata, kad su se prilike sredile, počele su u većem broju da se grade kuće pored druma. Ta izgradnja je ubrzana pojavom motornog saobraćaja, a posebno je nastupilo intenzivno spuštanje s brda u polje uz drum u periodu industrijalizacije zemlje, jer su mnogi ljudi iz Lepenice zaposleni u industrijskim preduzećima u okolini (Blažuj, Hadžići, Tarčin, PTT itd.) i podižu kuće uz komunikacije radi lakšeg odlaska na posao. Kakav je intenzitet spuštanja stanovnika i njihovih kuća sa brda u polje, najbolje govori primjer sela Brnjaka. Brnjaci su selo uz drum i 1923. je tu bilo 8 kuća, 1958. 33 kuće, a 1959. 38 kuća.

Sela ovog položaja (uz drum) iskorištavaju samo jednu privrednu površinu — polje, koje služi zemljoradnji. Međutim, njihov izvanredno povoljan saobraćajni položaj omogućuje im da postanu središta za svoju okolinu (tu su obično prodavaonice, škola, zadružni dom, gostionica i sl.). Ovog položaja su sela: Zabrđe, Bukovica, Homoljska Čuprija (u gornjem dijelu doline), Han Ploča, dijelovi Draževića, Brnjaci, dijelovi Duhara, Paleška Čuprija (u donjem dijelu doline). Posebno su u ovoj grupi interesantna sela koja su nastala na prelazima preko Lepenice (čuprijama); u njima oko prelaza su se formirale male »varošice«, lokalna trgovačka središta, gdje se nalaze prodavaonice gostionice, kafane itd. Ovakvog postanka i položaja su sela: Zabrđe, Bukovica, Homoljska Čuprija, Brnjaci, Paleška Čuprija, a takvog je položaja i postanka i varošica Kiseljak.

U drugu grupu sela u aluvijalnoj ravni idu sela koja se nalaze na ivici polja, ispod samog brda, najčešće na plavini potoka, a nekad i pored nekog izvora. Sela ovog položaja se nalaze i u gornjem i u donjem dijelu doline. U gornjem dijelu se nalaze uz obje dolinske strane, dok se u donjem dijelu nalaze samo uz lijevu dolinsku stranu, gdje se sa visokog Čubrena slivaju pomenuti potoci gradeći plavine. Ti su potoci inače maleni i bezazleni, ali za vrijeme velikih kiša silno nabujaju, a kako imaju veliki pad, nose mnogo erodiranog materijala i njime zasipaju korito i stalno ga mijenjaju, povećavajući plavinu na ulasku potoka u polje. Kako pored potoka prema polju ide i seoski put, i njega zatrpavaju,

a često nanose pijesak, šljunak i veće kamenje i po polju. Kuće se u ovim selima nalaze uz potocić pored plavine, pa ponekad i njih zatrpavau nanosi. No, i pored toga, ova sela imaju vrlo povoljan položaj, jer im stoje na raspolaganju dvije privredne površine, ispod kuće polje za zemljoradnju, a iznad kuće brdo sa paštima za stočarenje i sa šumom. Tu je i potocić, sa kojeg se snabdijevaju vodom. Kako je dolina Lepenice prilično uska, ova sela nisu daleko ni od komunikacija, pa i to još poboljšava njihov položaj. Sela na plavinama i ivici polja su brojna. Najtipičniji predstavnici su Solakovići u gornjem dijelu doline i Potkraj u donjem dijelu. Po svom položaju u ovu grupu sela još spadaju: Toplica, D. Žeželovo, G. i D. Gojakovac, Homolj, Boljkovići, G. i D. Kovači, Radanovići.

U drugoj naseobinsko-privrednoj zoni, selima na stranama doline, prvu grupu sela predstavljaju sela na geološko-morfološkom pregibu, koji ujedno čini i granicu dviju privrednih površina. Ta grupa sela karakteristična je za donji dio doline Lepenice, koja je asimetrično naseljena. Na desnoj dolinskoj strani je niz sela uz geološko-morfološku granicu, a na drugoj dolinskoj strani su pogla-

Skica 1.

vito krčevine iz novijeg vremena i pojedina sela koja su nastala u njima (vidi skicu 1). Položaj sela na geološko-morfološkom pregibu je vrlo povoljan, jer su sela »u suncu« na prisojnoj strani, na kontaktu stijena razne otporne moći, gdje se pojavljuje niz kontaktnih izvora, za koje su baš i vezana ova sela. Ispod kuće je blago nagnuta dolinska strana, koja se u polju završava malim kosama, ostacima nekadašnjeg nivoa, diseciranog potocima, koji polaze od pomenutih izvora. Strana ispod kuće služi za zemljoradnju. Iznad kuće je strmi odsjek, gdje počinje šuma, koja služi za stočarenje i snabdijevanje drvetom. Sela ove grupe poredana su u nizu uz pomenuti pregib na terenu i uglavnom drže se visine između 600 i 650 m nadmorske visine. U saobraćajnom pogledu ova sela su dosta udaljena od sadašnjeg druma, ali nije tako bilo u prošlosti. Ostaci kaldrme između Paretka i Čalukovca pokazuju da je tuda, pored pregiba, išao stari put kroz donji dio Lepenice. Polje ispod ovih sela, kuda sada ide drum, bilo je tada šikara. Sela ovog položaja su: Grahovci, Žuželj, dijelovi Draževića, Stanići, Bajna Gorica, Plaulje, Paretak, Čalukovac, Vrela, Duhri, D. Palež, G. Palež, i ispod Kiseljaka Podastinje, Podastinjsko Brdo i Šikulje.

Fot. 1.
Brnjaci — selo pored druma

Fot. 2.
Potkraj — selo na plavini

Drugu grupu sela u drugom naseobinskom pojasu (na stranama doline) predstavlja u sela koja se nalaze na terasama, kosama, podovima, u dolovima, uglavnom diseciranim dijelovima dolinskih strana. Ova grupa sela po visini zauzima položaje između 550 i 700 m apsolutne visine. Raspored privrednih površina ovih sela je takav da imaju na raspolaganju površinu za zemljoradnju i površinu za stočarenje. Obrađuju se terase, plečatije kose i dna dolova. Kuće se nalaze na kakvoj manjoj zaravni, kosi i sl.; naokolo je obradiva zemlja. Iznad sela je šikara, šuma, a negdje su iznad sela i krčevine. Nekađ su kuće na jednoj kosi, a druga se obrađuje. Ova grupa je najbrojnija. Po svom položaju u ovu grupu sela spadaju: Mokrine, Gaj, Laze, G. Žeželovo, Ivica, Han-Ivica, Podi, Tulica, Kuliješ, Podgaj, Azapovići (ranije Vlahovići), Brezanje, Gaj, Đukići, u gornjem dijelu doline Lepenice. U donjem dijelu doline, na lijevoj dolinskoj strani u blizini Kiseljaka, po kosama i dolovima su sela: G. i D. Borna, Čizma, Pariževići i Rotilj. Kuće su u ovim selima po kosi, na srtu, u nizu, ili u dolu između kosa. U tu grupu po svom položaju spada i naselje Završje u dolini Fojnice ispod Stogića sa svojim »dijelovima naselja« (selima): Ključi, Luke, Placi, Planeva, i Završje.

U trećem naseobinsko-privrednom pojasu su visoka krčevinska sela iznad 700 m apsolutne visine. Ova sela su novijeg postanka. Ime jednog od njih — Ljetovik — nam pokazuje na put postanka: po predanju, ovamo se nekada izgonila ljeti stoka, a vjerovatno je bilo i privremenih nastambi. Stvaranju ovih sela na krčevinama doprinio je porast stanovnika, turski zulumi, sklanjanje od komunikacija ili koji drugi uzrok lokalnog značaja. I u sadašnje vrijeme ima slučajeva da se gore u krčevini boravi samo ljeti, dok se zemlja obrađuje, a kasnije se vraća u nizinu, u selo: Marko Komšo iz Kuliješi ima kuću na krčevini iznad G. Kovača.

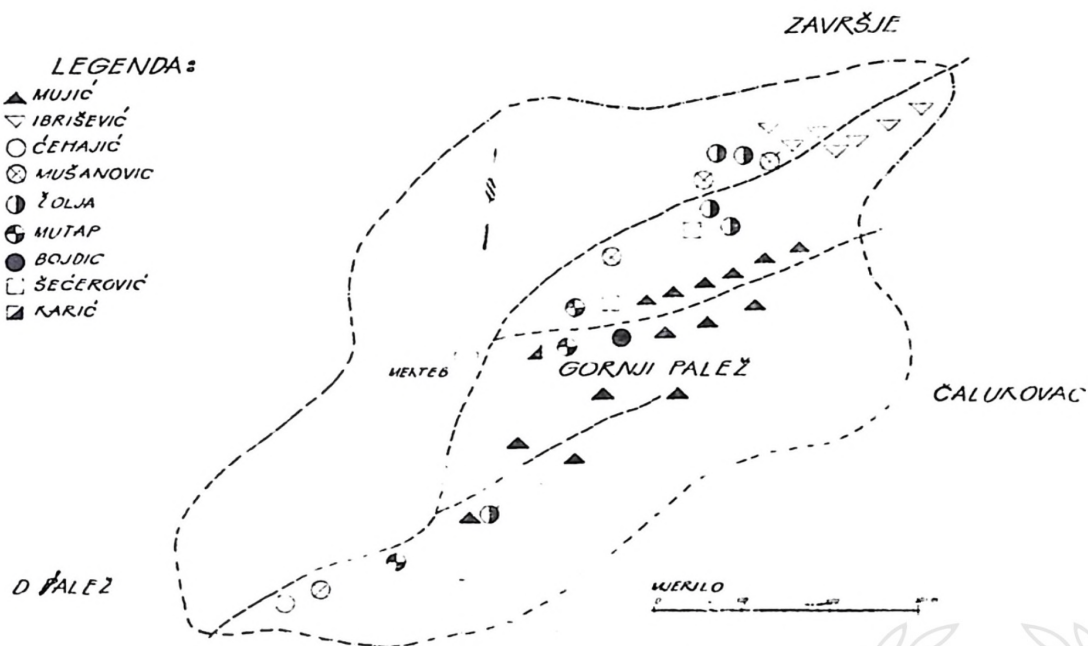
Raspored privrednih površina u ovim krčevinskim selima je ovakav: njive i pašnjica su najviše oko sela, ali ih ima i svugdje tamo gdje je bilo moguće krčiti, po blažim stranama, zaravnima i dolovima. Kuće su na manjim zaravnima obično ispod šume. Pojedini dijelovi naselja (sela) međusobno su odvojeni kakvim strmim odsjekom, šumarkom i sl. Šuma služi za stočarenje i opskrbu drvetom. Ovog su položaja sela: Buzuci, Dol, G. i D. Čubren, Brlja, Kremenjaci, Zabašće, dijelovi Ljetovika i Grabovci.

TIPOVI NASELJA

Na tip naselja utiču reljef i položaj naselja. Pored toga, u izvjesnoj mjeri na tip naselja imaju uticaja vjerske i socijalne prilike (muslimanska sela su zbijenija). Većina naselja u Lepenici sastavljena je od dva ili više sela. Osim toga može se konstatovati da su i ona zbijena sela i naselja nekad bila razbijena, kao što je ranije bio slučaj sa svim seoskim naseljima u Bosni. Zbijenim su postala razvojem sela, dijeljenjem zadruga i dolaskom novih doseljenika. Naravno, taj proces zbijanja sela još uvijek traje, negdje nije sasvim završen, a negdje je u začetku. Tako susrećemo razne tipove sela u prelaznom stadiju ka zbijenim selima. Slobodnog prostora za naseljavanje sve je manje, i taj proces zbijanja je sve brži. Pored sela zbijenog i razbijenog tipa i njihovih prelaznih faza (mješovita sela) koje susrećemo u Lepenici, pojavljuju se i sasvim novi tipovi naselja (nizna sela, uz drum) kao rezultat izmijenjenih saobraćajnih i ekonomskih prilika. Osim toga pojavljuje se i novo razbijanje sela odvajanjem pojedinih domaćinstava od zbijenog naselja koja podižu kuće dalje od sela, (vidi skicu 2), često i na atarskim granicama.

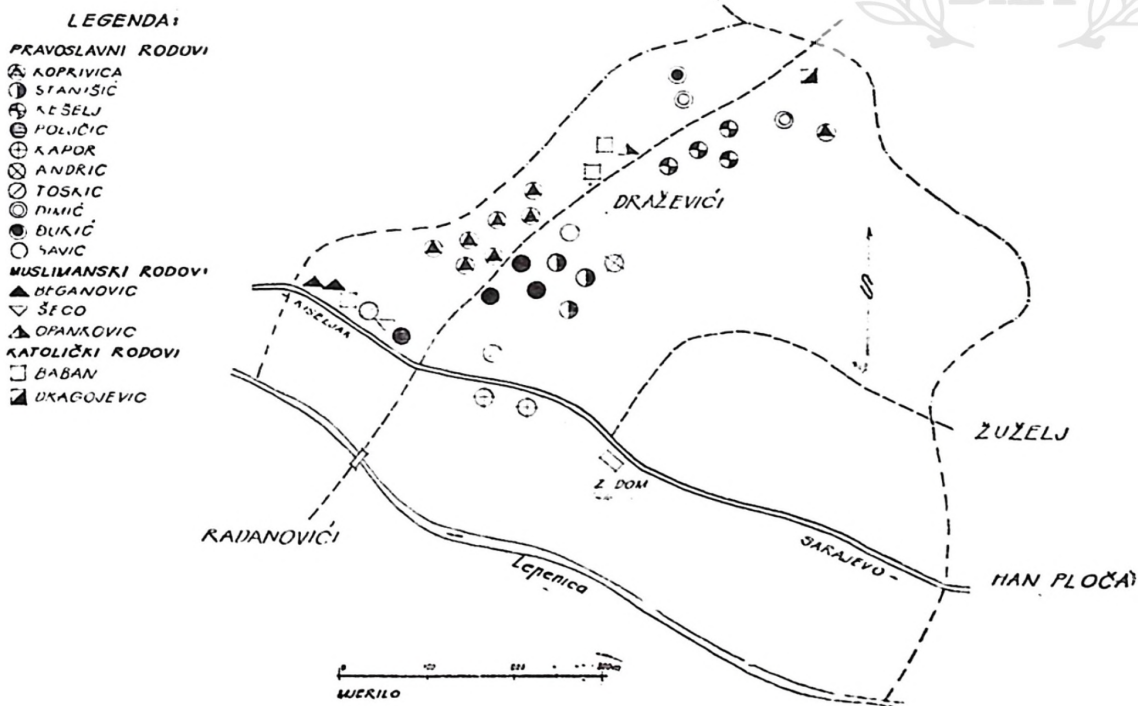
Razbijena naselja starovlaškog tipa (po planinskoj oblasti Starom vlahu), koja su ranije bila karakteristična za ovaj kraj, nalazimo još jedino u trećoj naseobinskoj zoni na krčevinama (novija sela). No i ta sela su unekoliko izmijenila svoj prvobitni izgled, jer su sa širenjem sela, povećavanjem broja stanovnika, a u nedostatku novih krčevina, pored stare zadružne kuće podizane nove srodničke kuće, tako da se ta razbijena sela sastoje od pojedinih porodičnih

RASPORED RODOVA PO KUĆAMA U GORNJEM PALEŽU

Skica 2.

RASPORED RODOVA PO KUĆAMA U DRAŽEVIĆIMA

Skica 3.

Fot. 3.

G. Palež — selo na geološko-morfološkom pregibu (zbijeni tip sela)

Fot. 4.

Mokrine — selo na terasama, razbijeni tip sela

Fot. 5.
Ivica — selo mješovitog tipa

Fot. 6.
Borna — selo na kosi

grupa kuća (sela), koja obično nose ime roda koji tu živi (Šimići, Kapetanovići u Ljetoviku). Ovom tipu sela pripadaju sva visoka krčevinska sela: Buzuci, Dol, G. i D. Čudren, Brlja, Kremenjaci, Zabašće, Ljetovik i Grabovci.

Od naselja drugog naseobinskog pojasa ovom tipu razbijenih sela pripadaju u Gornjoj Lepenici: Mokrine, Gaj, Laze, Tulica, Azapovići, Brezanje; a u Donjoj Lepenici: Grahovci, Žuželj, Batina, Rotilj, Podastinje, Podastinjsko Brdo, Šikulje i čitavo naselje Završje (Ključ, Luke, Placi, Planeva i Završje). Kuće u ovim selima zauzimaju različite položaje. Ova sela su nepravilnog oblika, sa razbacanim nepravilnim grupicama kuća u voću. Širenje ovih sela je dvojako: umetanjem novih kuća između starih i zauzimanjem novih kosa i terasa na štetu šumske površine.

U dolini Lepenice su brojna i sela zbijenog tipa. To su većinom starija i muslimanska sela, jer je među muslimanima jako izražena težnja za zajedničkim životom i društvenošću. Vjerovatno je na zbijanje pored nedostatka prostora (plavina) uticao i moment odbrane, a i ekonomski interesi (čuvanje ziratnog zemljišta). Tako su zbijena sela gotovo sva plavinska sela, kako u gornjem tako i u donjem dijelu doline: Toplica, Zabrdje, Solakovići, G. i D. Gojakovac, D. Žeželovo, Boljkovići, G. i D. Kovači, Radanovići i Potkraj. Ovom tipu sela pripadaju i neka od sela na geološko-morfološkoj granici uz kontaktne izvore: Čalukovac, Paretak, Vrela, Duhri, G. i D. Palež.

Širenje plavinskih sela, s obzirom da je plavina manja, ide u tom pravcu da se kuće kad nestane mjesta na plavini grade na slijedećem potoku 50—100 m uzvodno ili nizvodno. Vremenom se i ove dvije grupe kuća spoje gradnjom kuća pored putića koji ih spaja. Širenje može ići i u tom pravcu da se kuće grade niz seoski put, pored potoka prema polju.

Razvitak sela na geološko-morfološkom pregibu ide u tom pravcu da se kuće umeću između pojedinih sela po pregibu, tako da granice između sela polako nestaju i kuće se javljaju u nizu. U novije vrijeme stanovnici ovih sela grade kuće i pored glavnog drumca (vidi skicu 3).

Od sela koja se nalaze po terasama, kosama i dolovima, tipu zbijenih sela pripadaju još Tulica, G. Žeželovo i Borna.

Kao prelaznu fazu između razbijenih i zbijenih sela mogli bismo izdvojiti grupu mješovitih sela čiji su pojedini dijelovi zbijeni, a drugi raštrkani. Tu spadaju naselja: Ivica, Draževići, Čizma i Kuliješ.

Kod drumskih sela gdje su kuće smještene uzduž pored drumca, nastaju sela niznog tipa. Širenje ovih sela ide u tom pravcu da se kuće i dalje grade uz drum ili da počinje grupiranje kuća oko jedne čvorne tačke prelaza (čuprije) ili raskršća, gdje onda obično budu prodavaonica, kafana, krčma, zadružni dom, džamija ili crkva, i tako se stvara središte sela (»varošice« u selu). Ovom tipu sela pripadaju: Bukovica, Homoljska Čuprija, Han-Ploča, Brnjaci i Paleška Čuprija.

Za sela razbijenog, zbijenog i mješovitog tipa karakterističan je »trzan«, »trzanj«, »ćimen«. To je mali prostor, zaravan, sredselo, na kome se sastaje selo i skuplja stoka. Trzan je bio, vjerovatno, karakterističan za sela razbijenog tipa i on u njima uglavnom i danas postoji, dok je u selima zbijenog i mješovitog tipa izgradnjom kuća zahvaćen ili sasvim pregrađen, ili se samo još pominje. U nekim selima postoji po nekoliko ćimena (u Podastinju je desetak »ćimena«).

Treba još napomenuti da u selima gdje su pomiješane konfesionalne grupe postoji i vjerska segregacija stanovnika u tom smislu da obično muslimanske kuće obrazuju posebne grupe. U novije vrijeme vjerska segregacija je sasvim izgubila značaj, tako da se prilikom izgradnje novih kuća o tome više ne vodi računa.